

1.4. Комплементарна стратегія реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств

© Шабатура Т. С.

д-р. екон. наук, доц.,

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна

© Шевченко А. А.

канд. екон. наук, доц.,

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна

© Петренко О. П.

канд. екон. наук,

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна

Нестабільність розвитку сучасного зовнішнього бізнес-оточення ставить перед агропродовольчими підприємствами нові виклики в напрямку імплементації принципів соціальної відповідальності, забезпечення інноваційної платформи для формування нових конкурентних переваг за для посилення репутації та іміджу підприємства шляхом спрямування на інноваційні стратегії реалізації його економічного потенціалу на основі модернізації технологічних процесів виробництва, введення інноваційних форм і методів організації та управління виробництвом та реалізацією агропродовольчої продукції, що забезпечить адаптацію до сучасних викликів ринкових перетворень. Інтеграційні процеси, що швидко поглинають та трансформують ринки агропродовольчої продукції, наділяючи їх ознаками жорсткої конкурентної боротьби та постійною зміною економічних індикаторів, вимагають усучаснення концептуальної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств на засадах впровадження сучасних механізмів реалізації пріоритетних цілей економічного розвитку, захисту економічних інтересів підприємств, їх адаптації до викликів бізнес-оточення; аналітичного інструментарію оцінки економічного потенціалу підприємств; моделей впливу капіталізації бренду на ринкову вартість економічного потенціалу, гармонізації пріоритетів учасників бізнес-процесів, формування конкурентних переваг та ін [3].

Одним із конститутивних елементів концепції комплементарності є стратегічний підхід, адже саме безпосередньо на основі його використання обґрунтовуються можливості, а також вибір стратегій реалізації економічного потенціалу підприємства в умовах інтеграційних поглинань та внутрішнього попиту на агропродовольчу продукцію. На початковому етапі використання стратегічного аналізу акумулюється відповідна інформаційна платформа, використання якої дає можливість результативніше обґрунтувати пріоритет комплементарної стратегії [7].

При обґрунтуванні доцільності комплементарної стратегії до системи інформаційної платформи слід врахувати ряд наступних блоків: економіко-правове оточення; економіко-політичне поле; екологія навколишнього середовища; пріоритети споживачів, конкуренція, агропродовольчі ринки; вимоги соціуму та ін.

Стратегічний аналіз реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємства проводиться за двома напрямками: аналізу зовнішнього бізнес-оточення та аналізу можливостей структуроутворюючих блоків економічного потенціалу підприємства. Результат стратегічного аналізу одержується на основі синтезування висновків, одержаних за кожним з цих напрямків, втім ціль розвідки та інформаційна платформа дають можливість обробляти їх відособлено.

На галузевому ринку традиційний алгоритм проведення аналізу зовнішнього бізнес-оточення агропродовольчого підприємства враховує аналіз таких деталей: сучасний стан та особливості реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств; аналіз ринкової кон'юнктури; аналіз конкурентів; ринкові фактори успіху в посиленні ринкових позицій агропродовольчим підприємством; перспективи реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства [1].

З метою обґрунтування можливостей реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств на засадах комплементарності вважаємо за доцільне стратегічний аналіз проводити за двома напрямками:

1. Порівняння пріоритетних цілей економічного розвитку агропродовольчого підприємства розвитку з можливостями розвитку структуроутворюючих блоків його економічного потенціалу, враховуючи дію чинників зовнішнього бізнес-оточення, проведення аналізу невідповідностей між ними.

2. Аналіз допустимих стратегічних сценаріїв та обґрунтування стратегічності домінанту, який розкриває особливості реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства.

Найпріоритетнішим напрямком стратегічного аналізу реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства є аналіз його стратегічних можливостей [2], алгоритм проведення якого при обґрунтуванні комплементарної стратегії полягає в наступному:

1. Аналіз умов і стратегічних пріоритетів реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства.

2. Аналіз можливостей структуроутворюючих блоків економічного потенціалу агропродовольчого підприємства (організаційно-управлінські, виробничі, інвестиційні, інноваційні), які забезпечують симетричне й ефективне використання ресурсних потоків підприємства та створюють здатності адаптації до викликів сучасного бізнес-оточення.

3. Аналіз конкурентних можливостей, нарощення яких на засадах інноваційності забезпечує процес формування нових конкурентних переваг агропродовольчого підприємства.

На рис. 1 надано алгоритм розробки комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства.

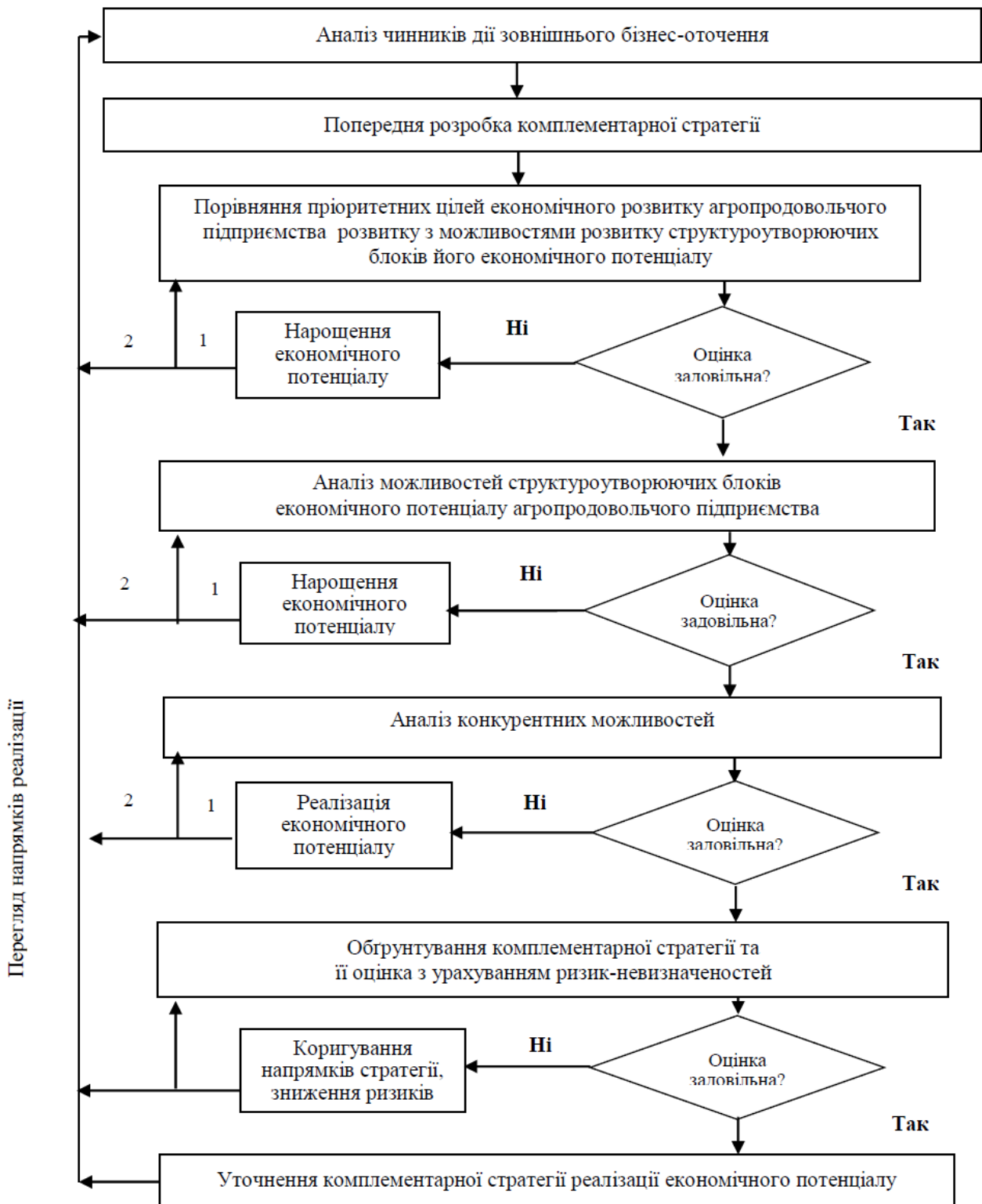

Рис. 1. Укрупнена блок-схема алгоритму розробки комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства

Джерело: авторська розробка

Після виконання зазначених напрямків обґрунтування комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства обґрунтовується сама стратегія з проведенням відповідної оцінки дії ризик-невизначеностей, після чого необхідним є уточнення та узгодження обраного варіанту її реалізації.

З наданої блок-схеми слідує, що у разі неприйнятної оцінки реалізації етапів розробленої комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства можливі 2 напрями наступних дій: 1 – обґрунтування та впровадження додаткових заходів щодо нарощення економічного потенціалу; 2 – доопрацювання розробленої першопочатково стратегії реалізації з відповідними корективами векторів її реалізації.

Концептуальна схема стратегічного аналізу агропродовольчих підприємств при обґрунтуванні реалізації їх економічного потенціалу на засадах комплементарності наведена на рис. 2.

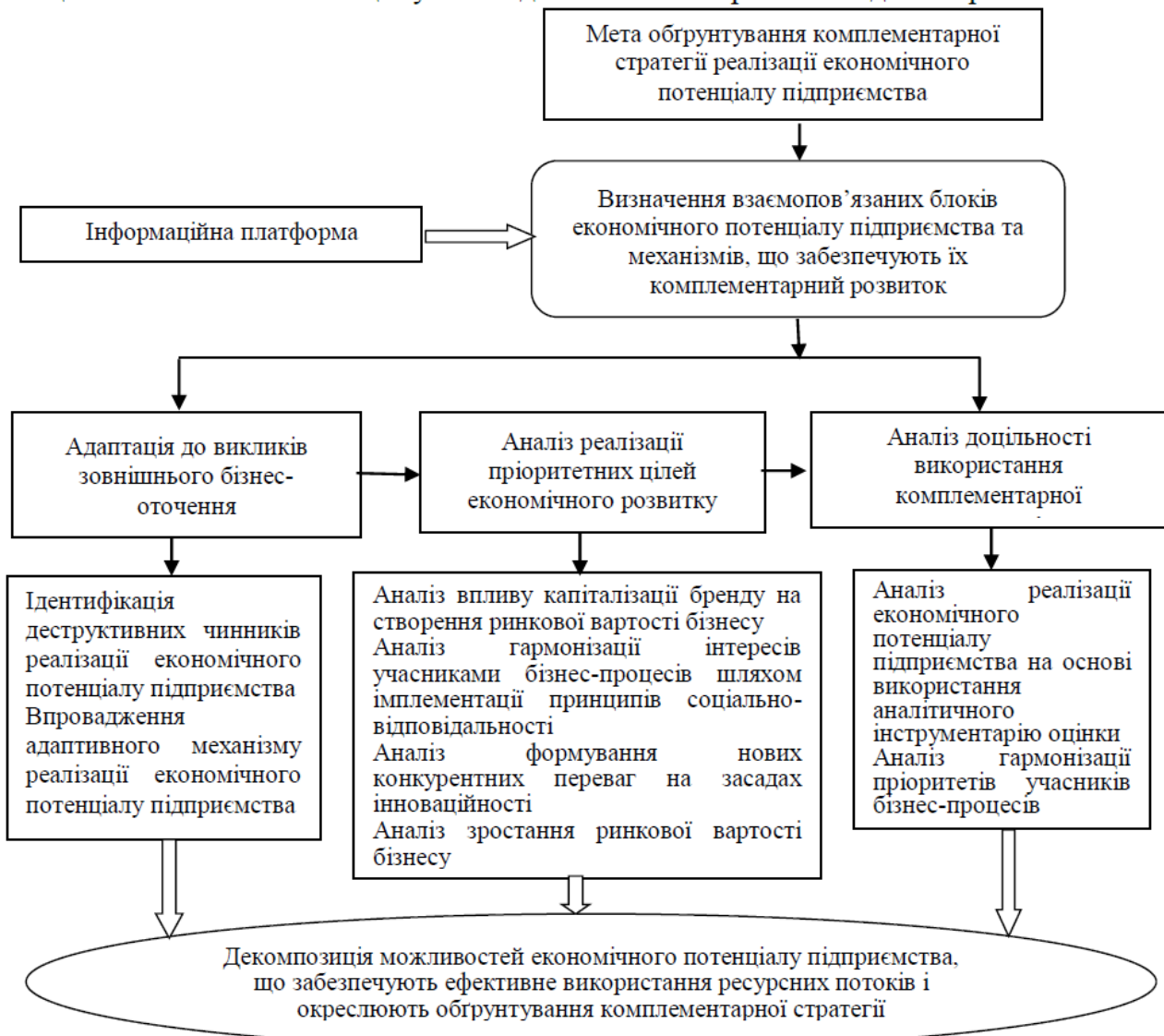

Рис. 2. Концептуальна схема стратегічного аналізу агропродовольчих підприємств при обґрунтуванні реалізації їх економічного потенціалу на засадах комплементарності

Джерело: авторська розробка

Розгляд стратегічних можливостей реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств опирається на аналіз їх адаптаційних можливостей до викликів зовнішнього бізнес-оточення з метою забезпечення результативної реалізації пріоритетних цілей економічного розвитку в напрямку створення іміджу та формування нових конкурентних переваг підприємства, нарощення ринкової вартості бізнесу; аналізу доцільності комплементарності можливостей структуроутворюючих блоків економічного потенціалу підприємства. Неодмінним складником стратегічного аналізу агропродовольчих підприємств є окреслення конструкту та синергійності інформаційної платформи. При обґрунтуванні комплементарної стратегії забезпечення інформаційної платформи можливе шляхом врахування різних варіантів стратегічного розвитку, цільових орієнтирів і специфіку розвитку ринкової кон'юнктури (рис. 3).

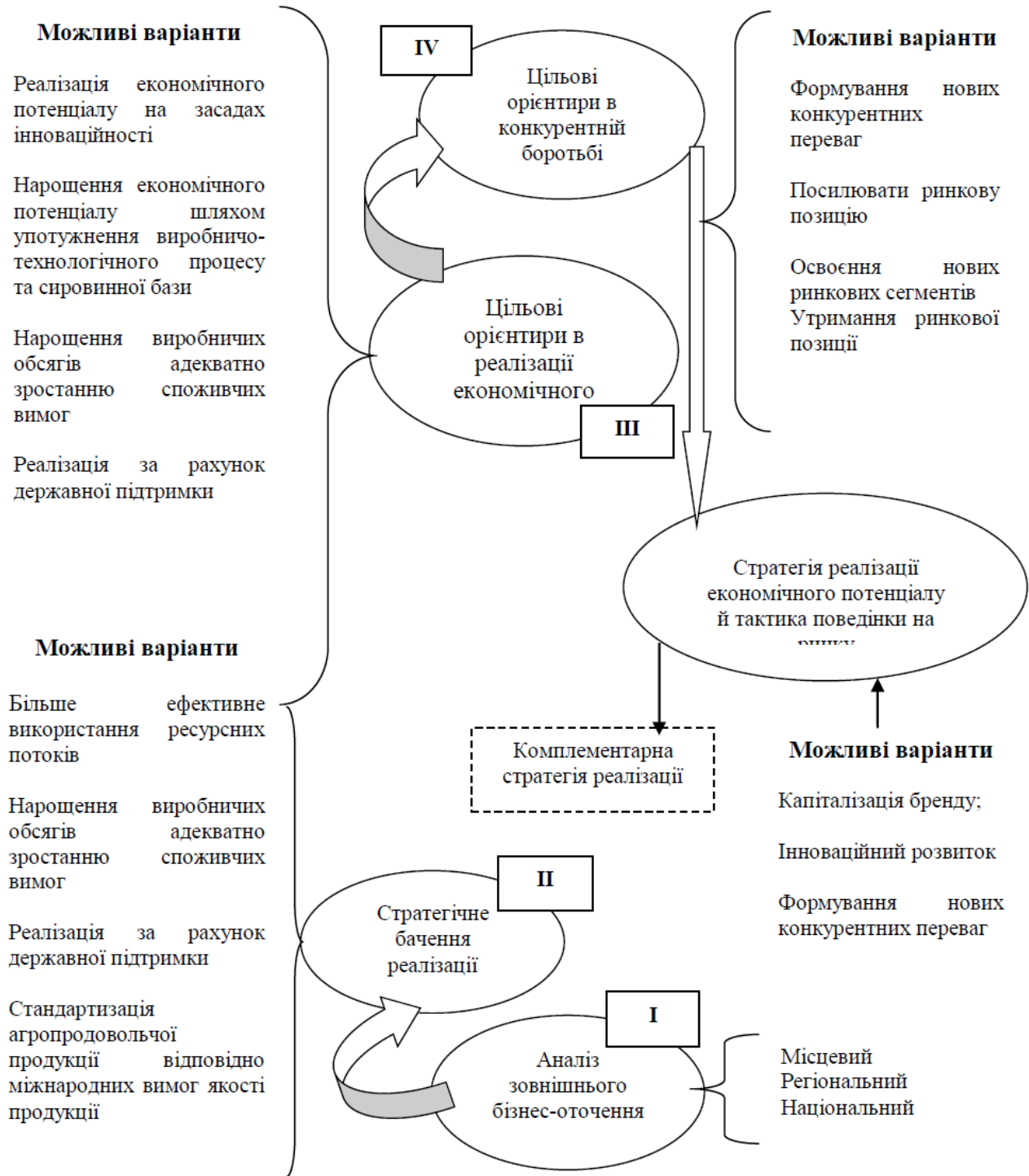

Рис. 3. Алгоритм формування інформаційної платформи при обґрунтуванні комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств

Джерело: авторська розробка

За умов посилення інтеграційних процесів пріоритетності набуває питання забезпечення синергічної взаємодії структуроутворюючих блоків економічного потенціалу агропродовольчих підприємств із зовнішнім бізнес-оточенням, якому все більш притаманними стають ознаки складності, динамічності, трансформаційності, а також непередбаченості. Зовнішнє бізнес-оточення формує відповідну ресурсну базу, що стає основою для реалізації пріоритетних цілей економічного розвитку будь-якого підприємства. У кожному блоці представленого алгоритму формування інформаційної платформи окреслено можливі варіанти реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємства, які обираються та поєднуються на основі проведення аналізу чинників дії зовнішнього бізнес-оточення та внутрішніх можливостей кожного блоку економічного потенціалу підприємства.

При обґрунтуванні комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств алгоритм формування інформаційної платформи враховує наступні взаємопов'язані блоки, а саме: блок: аналіз зовнішнього бізнес-оточення; блок: стратегічне бачення реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства; блок: цільові орієнтири в реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств; блок: цільові орієнтири в конкурентній боротьбі за для виживання на ринку.

Аналіз зовнішнього бізнес-оточення передбачає дослідження в напрямках ймовірних змін правового поля, економічної політики держави, технологічні інновації, соціокультурні вимоги та трансформації, кон'юнктура місцевого, регіонального та національного ринків. Для виробників агропродовольчої продукції конститутивними чинниками також є дослідження галузевої кон'юнктури ринку та аналіз можливостей реалізації економічного потенціалу підприємства на засадах комплементарності. Враховуючи те, що для виробників продовольчих товарів властива висока залежність від агроресурсів, виникає потреба в додатковому дослідженні насичення ринку аграрною сировиною та оцінці змін споживчих пріоритетів продовольчої продукції.

Вважаємо, що при обґрунтуванні комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств теж слід розкрити визначальні фактори ринкового успіху, властиві для агропродовольчої сфери. Чітке уявлення про складники, які виконують імперативне значення в досягненні пріоритетної цілі економічного розвитку підприємства, якою сьогодні є максимізація ринкової вартості бізнесу, дають підставу до визначення капіталізації бренду та формування нових конкурентних переваг на засадах інноваційності.

Концепція механізму обґрунтування та впровадження комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств повинна враховувати наступні ґрунтовні засади (рис. 4).

Відповідно до продемонстрованої концепції до механізму обґрунтування та впровадження комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств входять наступні конститутивні підсистеми:

1. Пріорітезації, функціонування якої зумовлене інтересами власників агропродовольчих підприємств, що мають корелювати з інтересами учасників бізнес-процесів.
2. Стратегічний аналіз з відповідним інструментарієм, за допомогою якого буде здійснюватися аналіз та оцінювання внутрішнього та зовнішнього бізнес-оточення агропродовольчого підприємства.
3. Обґрунтування стратегічних пріоритетів, що проводиться на базі одержаних результатів стратегічного аналізу за для окреслення потреби та необхідності реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства на засадах комплементарності.
4. Стратегічні напрями реалізації пріоритетів, а також візуалізація стратегії комплементарної реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства.
5. Синхронізація механізмів та моделей, що забезпечують процес реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства за різними напрямками.
6. Оцінка рівня досягнутого комплементарного ефекту.
7. Інформаційна платформа забезпечення процесу реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства.
8. Забезпечення синергічного зв'язку.

Особливої уваги в механізмі обґрунтування та впровадження комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств заслуговує візуалізація комплементарної стратегії, що в контексті соціально-економічного розвитку передбачає гармонізацію інтересів власників агропродовольчих підприємств та інтересів учасників бізнес-процесів. При розв'язку найскладніших стратегічних задач саме візуалізація комплементарної стратегії формалізує та створює певний конструкт сприймання та аналізу, а також мотивує сприймання комплементарної стратегії на довготермінову перспективу. Відповідно, можливість використання розкриває адекватність комплементарної стратегії специфіці розвитку агропродовольчого підприємства, ідентифікованої в результаті здійснення стратегічного аналізу, а також її здібність забезпечити реалізацію пріоритетних цілей економічного потенціалу шляхом отримання комплементарного ефекту.

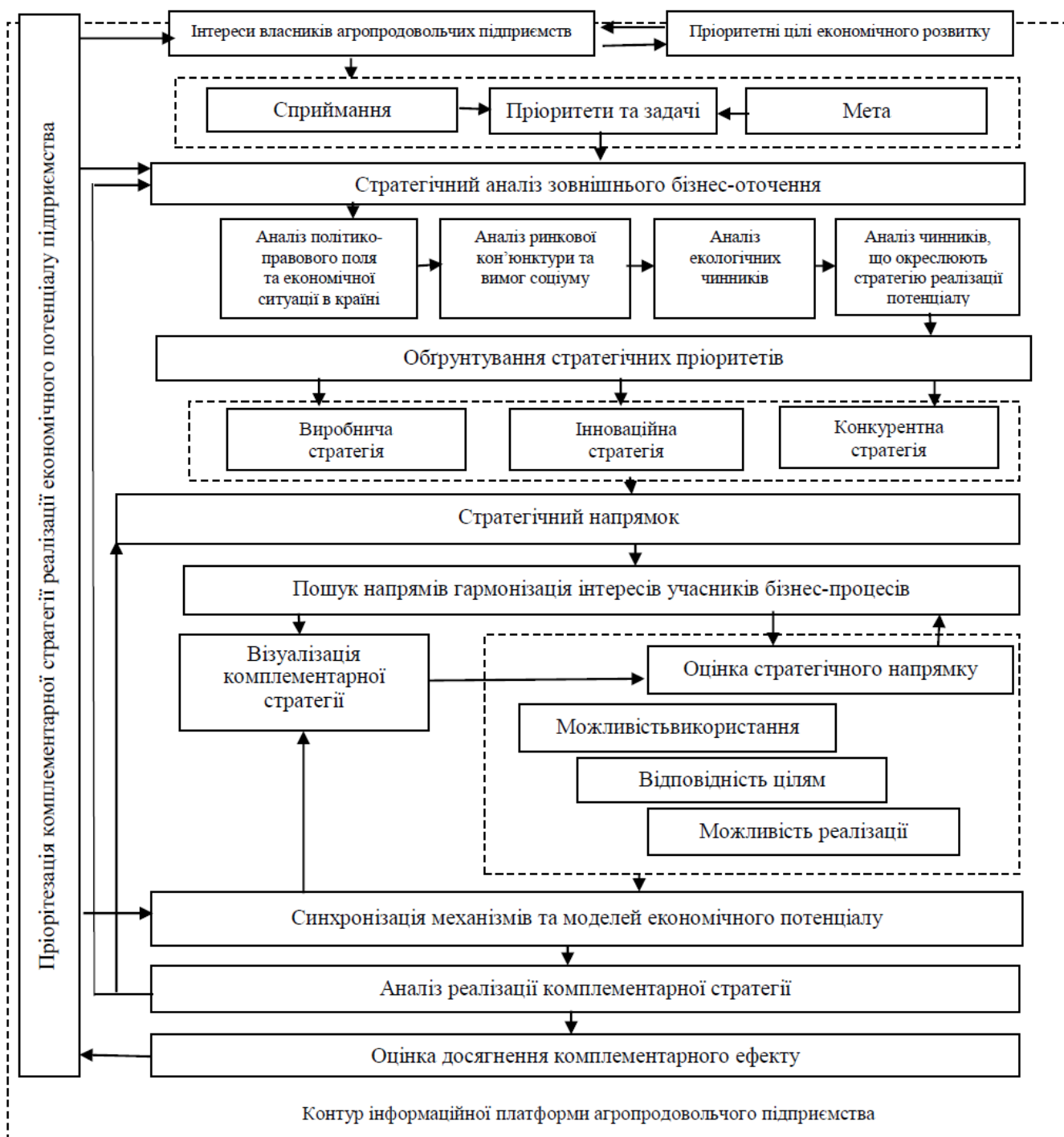

Рис. 4 Концепція механізму обґрунтування та впровадження комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств

Джерело: авторська розробка

На основі аналізу літературних джерел нами виділено два концептуальні підходи до розкриття змісту комплементарного ефекту. Ресурсно-потоківий підхід, відповідно до якого природа комплементарності полягає у забезпеченні симетричності ресурсної конфігурації за векторами їх розміщення та використання, що забезпечує створення додаткового обсягу чистого фінансового потоку, де ключову роль у створенні комплементарного ефекту відіграють саме унікальні ресурсні потоки та можливості їх ефективного використання [5]. Розкриття ефекту комплементарності з позиції ресурсно-потоківого підходу полягає в тому, що для максимізації ринкової вартості підприємства його специфічні можливості мають створювати унікальні ринкові компетенції, що підтверджує фундатор ресурсної концепції Е. Пенроуз [11], який постулює розгляд організації як «пучка ресурсів», де до ресурсів відносяться як самі ресурсні потоки, так і досвід, знання та здібності персоналу.

Синергічний підхід, припущення якого полягає в тому, що комплементарний ефект впливає із взаємозалежності та взаємодоповненні ресурсних потоків економічного потенціалу підприємства.

Комплементарність реалізації економічного потенціалу підприємства за синергічним підходом виникає, як: синергічне об'єднання ресурсних потоків структуроутворюючих блоків економічного потенціалу підприємства за для зміцнення ринкових позицій підприємства; операційна синергія, отримана в наслідок використання ресурсних потоків за для нарощення кінцевих результатів виробничої діяльності або ефективності управління; фінансова синергія, ефект якої настає в наслідок заощадження витрат позикового капіталу.

Отже, комплементарний ефект виникає в результаті взаємодії та взаємодоповненні матеріальних та нематеріальних цінностей підприємства. Матеріальні цінності підприємства представлені традиційними ресурсними потоками, що мають матеріальний вираз, тоді як нематеріальні цінності – це, відповідно, унікальні технології, бренд, торгові марки, управлінські ноу-хау тощо [7]. Проте, як на наш погляд, в умовах динамічного розвитку конкурентного середовища, саме нематеріальні цінності стають ключовим інструментом максимізації ринкової вартості бізнесу. Інакше кажучи, виникнення комплементарного ефекту зумовлено взаємодією двох складових: по-перше, це доцільне та дієве використання матеріальних цінностей економічного потенціалу підприємства, що автоматично забезпечується результативним процесом його розвитку та реалізації; по-друге, це одночасне використання нематеріальних цінностей за усіма структурними блоками економічного потенціалу підприємства. Наприклад, фінансові потоки не можуть бути спрямовані одночасно в усі виробничі процеси. Якщо грошові засоби спрямовуються в оновлення або модернізацію виробничих технологій, то в інших виробничих сегментах обсяги їх спрямування автоматично зменшуються. Нематеріальні цінності на відміну від матеріальних цінностей, можуть бути використанні одночасно в усіх виробничих стадіях або за всіма рівнями розвитку та реалізації економічного потенціалу підприємства, не втрачаючи при цьому їх корисності. Більш того, при їх одночасному використанні вони не лише не втрачають своєї корисності, а й, навпаки, збільшують її, що підтверджує природу виникнення комплементарного ефекту.

Однією з фундаментальних робіт, що привнесла вагомості в теоретичне обґрунтування ресурсної концепції стала стаття К. К. Прахалада та Г. Хамела «Ключова компетенція корпорації», опублікована в 1990 р. [9]. В цій статті науковці розглядали процес інтегрування господарських структур не через призму об'єднання бізнесових одиниць, а як набір ключових компетенцій, що стають платформою створення унікальних продуктів, де підґрунтям формування довгострокових конкурентних переваг інтегрованої господарської структури виступає спроможність «створювати ключові компетенції з більш низькими витратами та скоріше за конкурентів, що генерує появу інноваційних продуктів» [9]. Саме в ключових компетенціях Прахалад і Хамел вбачали визначальні ресурси компанії, а пріоритетною ціллю розвитку компанії визначали їх формування та нарощення.

Ми підтримуємо таку позицію науковців і зауважуємо, що ефективно використання матеріальних цінностей підприємства безумовно приносить значні вигоди для підприємства, проте їх поява є наслідком ефективної реалізації економічного потенціалу підприємства та характеризує поточний стан його розвитку, тоді як орієнтація на формування та утримання нових довгострокових конкурентних переваг створюватимуть перевагу підприємства у перспективі. Проте, такі переваги можна отримати лише на основі: забезпечення потенціального входу на широкий спектр ринкових сегментів; створення кінцевого продукту, що відповідатиме очікуванням та пріоритетам споживача агропродовольчої продукції; забезпечення складності імітаційного процесу конкурентам.

Пріоритетними цілями реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємства мають стати вектори завойовування домінантної ринкової позиції, забезпечення оберненого комунікаційного супроводу із споживачами, визначення напрямків прикладних інноваційних розробок, що забезпечуватиме отримання підприємством довгострокової переваги і створюватиме додаткову ринкову вартість бізнесу.

Отже, не зважаючи на відсутність посилення на комплементарний ефект, мова йде саме про його досягнення.

Як на наш погляд, використання в обґрунтуванні досягнення комплементарного ефекту ресурсно-потоківого та синергетичного підходів при реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств не є взаємовиключними, адже саме ресурсно-потоківий підхід

доповнюється синергічним. Орієнтація при розробці та обґрунтуванні стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств лише на один з підходів не забезпечить досягнення очікуваного потенціального комплементарного ефекту, адже при формуванні нових конкурентних переваг підприємства необхідно забезпечити синергічну взаємодію ресурсних потоків з унікальними компетенціями.

Для визначення комплементарного ефекту складових економічного потенціалу агропродовольчого підприємства, як на наш погляд, слід навести систематизацію складових за функціональним критерієм. Дана систематизація стане фундаментом для проведення ідентифікації, нарощення та використання таких системних ознак як: спроможність базових елементів структуроутворюючих блоків економічного потенціалу до саморозвитку, взаємодоповнення, взаємозаміни, взаємозалежності, удосконалення взаємозв'язків, миттєвої адаптації до викликів внутрішнього та зовнішнього бізнес-оточення.

Отже, комплементарна стратегія реалізації економічного потенціалу варто розкривати як ефект нарощення здатностей агропродовольчого підприємства в напрямку реалізації ним можливостей ефективного використання ресурсних потоків та ініціювання платформи формування нових можливостей, максимального досягнення пріоритетних цілей економічного розвитку шляхом забезпечення оптимізації процесу інтегрування складових економічного потенціалу в гармонізований конструкт через дію синергічного ефекту.

Іншими словами, природа комплементарної взаємодії матеріальних і нематеріальних цінностей економічного потенціалу агропродовольчого підприємства розкривається створенням додаткового позитивного ефекту, забезпеченого їх ієрархічною взаємодією та взаємодоповненням, що істотно відрізняється від суми їх окремих результатів.

Цей процес набуває наступного формалізованого вигляду:

$$KE = \sum_{i=1}^n \int (p_1 + p_2 + p_3 + \dots, p_n), KE \rightarrow p_{n+1}, \quad (1)$$

де KE – комплементарний ефект реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства;

$p_1, p_2, p_3, \dots, p_n$ – інтегральні результативні синергічного взаємозв'язку матеріальних і нематеріальних цінностей підприємства, що забезпечують реалізацію економічного потенціалу агропродовольчого підприємства.

Відповідно, стратегію реалізації економічного потенціалу агропродовольчого підприємства на засадах комплементарності слід формалізувати у вигляді функції, значення якої визначається кількістю аргументів. В результаті комплементарний ефект взаємодії та взаємодоповнення матеріальних та нематеріальних цінностей економічного потенціалу агропродовольчого підприємства створюватиметься через забезпечення синергічного взаємозв'язку між ними, що примножує віддачу використання матеріальних цінностей та в сукупності генерує створення додаткової вартості бізнесу:

$$F(KE) \geq \sum pp_i, \quad (2)$$

де pp_i – i -та інтегральна результативна синергічного взаємозв'язку матеріальних та нематеріальних цінностей кожного блоку економічного потенціалу, що забезпечують реалізацію економічного потенціалу агропродовольчого підприємства, та обрана для аналізу.

Отже, теоретичні засади комплементарної стратегії реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств передбачають інтегрування алгоритму стратегічного аналізу, розробки алгоритму інформаційної платформи та системи реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємства на засадах комплементарності. Відповідно виокремлено до розробленої концепції специфіка інтегрування комплементарних імперативів за лінійними ознаками розкриватиме властивості взаємодії та взаємодоповнення механізмів реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств, а ієрархічні ознаки окреслюватимуть домінуючу роль одного механізму та доповнюючу роль другого механізму, що забезпечуватиме реалізацію пріоритетних цілей економічного розвитку підприємства.

Проведений аналіз літературних джерел [1 – 11] став платформою для обґрунтування двох концептуальних підходів до розкриття природи комплементарного ефекту, де синергічний ефект стає наслідком використання взаємодоповнюючих матеріальних цінностей підприємства, що забезпечує більшу віддачу від всього набору ресурсних потоків підприємства, та ресурсно-потоківий, постулюючий, що природа комплементарного ефекту розкривається використанням нематеріальних цінностей підприємства, що примножує віддачу використання матеріальних цінностей та в сукупності генерує створення додаткової вартості бізнесу.